

Рівненський державний гуманітарний університет
Психолого-природничий факультет
Кафедра біології, здоров'я людини та фізичної терапії

Назва дисципліни	Неврологія
Загальна кількість кредитів та кількість годин для вивчення дисципліни	5,0 кредитів/150 годин
Вид підсумкового контролю	Екзамен
Викладач	Харченко Є.М., доктор медичних наук, професор кафедри біології, здоров'я людини та фізичної терапії
CV викладача на сайті кафедри	http://kbmf-rshu.org.ua/
E-mail викладача:	
Мова викладання	українська
Консультації	<i>Очні консультації:</i> розклад присутності на кафедрі згідно з графіком консультацій <i>Он лайн-консультації:</i> розклад присутності викладача на спеціальному форумі (в інтернет мережах) згідно з графіком консультацій.

Мета і завдання навчальної дисципліни

Мета: Метою дисципліни є отримання знань здобувачами вищої освіти про основні симптоми і синдроми ураження нервової системи при найбільш частій неврологічній патології, визначення етіологічних факторів та патогенетичних механізмів розвитку патології, клінічні особливості нозологій, планування реабілітаційної тактики ведення неврологічних хворих та використання отриманих знань в професійній діяльності.

Завдання:

1. Інтерпретувати дані функціональної анатомії та клінічної фізіології нервової системи.
2. Визначати та вміти трактувати основні симптоми і синдроми ураження різних відділів нервової системи при найбільш частій неврологічній патології.

3. Знати етіологічні фактори та патогенетичні механізми розвитку основних неврологічних захворювань.
4. Використовувати знання про перебіг неврологічної патології та її особливості для планування індивідуальної нейрореабілітації.

У результаті вивчення навчальної дисципліни здобувач повинен знати:

- теоретичні основи загальної неврології (основні неврологічні симптоми і синдроми ураження різних відділів нервової системи);
- теоретичні основи спеціальної неврології (діагностичні критерії основних неврологічних захворювань, лабораторно-інструментальних методів дослідження в неврологічній практиці).

вміти:

- діагностувати основні неврологічні симптоми та синдроми,
- визначати етіологічні фактори та патогенетичні механізми розвитку неврологічних захворювань;
- оцінити вираженість неврологічного дефіциту при хворобах нервової системи;
- розробляти реабілітаційні та профілактичні заходи при різноманітній патології нервової системи.

Програмні компетентності:

Загальні компетентності:

ЗК 02. Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів).

ЗК 11. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

ЗК 12. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

Спеціальні компетентності:

СК 02. Здатність аналізувати будову, нормальний та індивідуальний розвиток людського організму та його рухові функції.

СК 03. Здатність трактувати патологічні процеси та порушення і застосовувати для їх корекції придатні засоби фізичної терапії, ерготерапії.

СК 05. Здатність провадити безпечну для пацієнта/клієнта та практикуючого фахівця практичну діяльність з фізичної терапії, ерготерапії у травматології та ортопедії, неврології та нейрохірургії, кардіології та пульмонології, а також інших областях медицини.

СК 06. Здатність виконувати базові компоненти обстеження у фізичній терапії та/або ерготерапії: спостереження, опитування, вимірювання та тестування, документувати їх результати.

СК 10. Здатність проводити оперативний, поточний та етапний контроль стану пацієнта/клієнта відповідними засобами й методами та документувати отримані результати.

СК 13. Здатність навчати пацієнта/опікунів самообслуговуванню/догляду, профілактиці захворювань, травм, ускладнень.

Програмні результати навчання:

ПР 04. Застосовувати у професійній діяльності знання біологічних, медичних, педагогічних та психосоціальних аспектів фізичної терапії та ерготерапії.

ПР 06. Застосовувати методи й інструменти для визначення та вимірювання структурних змін та порушених функцій організму, активності та участі, трактувати отриману інформацію.

ПР 07. Вміти трактувати інформацію про наявні у пацієнта/клієнта порушення за Міжнародною класифікацією функціонування, обмеження життєдіяльності та здоров'я (МКФ) та Міжнародною класифікацією функціонування, обмеження життєдіяльності та здоров'я дітей та підлітків (МКФ ДП).

ПР 12. Застосовувати сучасні науково-доказові дані у професійній діяльності.

ПР 13. Вміти обирати оптимальні форми, методи і прийоми, які б забезпечили шанобливе ставлення до пацієнта/клієнта, його безпеку/захист, комфорт та приватність.

ПР 16. Проводити інструктаж та навчання клієнтів, членів їх родин, колег і невеликих груп.

ПР 18. Оцінювати себе критично, засвоювати нову фахову інформацію, поглиблювати знання за допомогою самоосвіти, оцінювати й представляти власний досвід, аналізувати й застосовувати досвід колег.

У результаті освоєння повного курсу навчальної дисципліни здобувачі повинні мати глибокі міцні і системні знання з усього теоретичного курсу та вміти:

1. Визначати місце неврології як науки, галузі практичної медицини і навчального предмету.
2. Отримати провідні знання щодо принципів функціонування нервової системи.
3. Знати симптоми центрального і периферичного парезів.
4. Інтерпретувати рухові розлади при ураженні рухового шляху на різних рівнях.
5. Пояснювати анатомо-фізіологічні, біохімічні дані екстрапірамідної системи та синдроми її ураження.
6. Аналізувати анатомо-фізіологічні особливості мозочка та синдроми його ураження.
7. Інтерпретувати поняття про рецепцію, клінічну класифікацію чутливості, види чутливих розладів, топічні типи чутливих порушень.
8. Аналізувати синдроми ураження кори головного мозку.
9. Аналізувати анатомо-фізіологічні особливості та патологію з боку черепно-мозкових нервів.
10. Розуміти етіологію та чинники ризику судинних захворювань нервової системи.
11. Засвоїти принципи класифікації судинних захворювань головного мозку, трактувати особливості ішемічних та геморагічних інсультів,

принципи невідкладної допомоги, принципи профілактики гострих порушень мозкового кровообігу.

12. Інтерпретувати принципи немедикаментозної та медикаментозної реабілітації хворих на судинні захворювання нервової системи.

13. Засвоїти клініку і лікування основних нозологічних форм інфекційних захворювань.

14. Засвоїти сучасні аспекти демієлінізуючих захворювань нервової системи.

4. ЗМІСТ ПРОГРАМИ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Змістовий модуль 1. Загальна неврологія

Тема 1. Головні етапи розвитку неврологічної науки, її роль і місце в сучасній медицині.

Визначення поняття «неврологія». Історичні нариси про розвиток неврології у світі, її основоположники. Осередки неврологічних шкіл в Україні. Сучасний стан галузі.

Тема 2. Основні принципи будови та функціонування нервової системи.

Структурно-функціональна одиниця нервової системи. Будова нейрона, функції дендритів та аксона. Поняття «синапс», його особливості, види нейромедіаторів. Уявлення про рефлекс і рефлекторну дугу, умовні і безумовні рефлекси, рівнів замикання шкірних, сухожилкових і периостальних рефлексів.

Тема 3. Головні анатомо-топографічні відділи нервової системи.

Особливості онтогенезу та філогенезу нервової системи. Будова нервової системи.

Тема 4. Система довільних рухів та її порушення. Симптоми центрального та периферичного парезів.

Анатомічні особливості і нейрофізіологія системи довільних рухів. Методика дослідження рухової системи. Пірамідна система. Центральний та периферичний рухові нейрони. Кірково-ядерний та кірково-спінальний шляхи. Симптоми центрального (спастичного) паралічу. Симптоми периферичного (в'ялого) паралічу. Паралічі, парези, моноплегія, параплегія, геміплегія, триплегія, тетраплегія.

Тема 5. Чутливість та симптоми її ураження. Види і типи порушення чутливості.

Поняття про рецепцію. Екстроцептивна, пропріоцептивна, інтероцептивна чутливість. Клінічна класифікація чутливості. Провідні шляхи чутливості. Методика дослідження. Види чутливих розладів: анестезія, гіпестезія, гіперестезія, гіперпатія, дизестезія. Синестезія, дисоційовані розлади, поліестезія, парестезії. Топічні типи чутливих порушень.

Тема 6. Анатомо-фізіологічна характеристика та патологія черепних нервів. Методика обстеження, симптоми ураження.

Патологія нюхового та зорового аналізаторів. Синдроми ураження окорухових нервів. Трійчастий, лицьовий, присінково-завитковий нерви та симптоми їх ураження. Патологія IX – XII пар черепних нервів. Бульбарний і псевдобульбарний синдроми.

Тема 7. Кора головного мозку, локалізація функцій та синдроми уражень різних часток головного мозку. Будова великих півкуль головного мозку. Моторне і сенсорні представництва в корі. Види порушення гностичних функцій: зорова, нюхова, смакова, слухова агнозії, астереогноз, аутотопагнозія, анозогнозія. Праксис. Види апраксій: конструктивна, ідеаторна, моторна. Мова. Розлади мови: моторна, сенсорна, амнестична афазії. Синдроми ураження окремих часток великих півкуль: лобної, скроневої, тім'яної, потиличної долей, лімбічної кори. Синдроми подразнення кори великих півкуль.

Тема 8. Автономна (вегетативна) нервова система: анатомо-фізіологічні особливості і функції вегетативної нервової системи, методи дослідження, синдроми ураження.

Симпатична та парасимпатична нервова система, особливості функціонування в нормі та при патології. Провідні функції автономної нервової системи. Методи дослідження.

Тема 9. Функціональна діагностика захворювань нервової системи.

Ультразвукова діагностика. Нейрофізіологічні методи (ЕЕГ, РЕГ). Методи нейровізуалізації (комп'ютерна томографія, магнітно-резонансна томографія, в тому числі у судинному режимі).

Змістовий модуль 2. Спеціальна неврологія

Тема 10. Судинні захворювання головного мозку. Ішемічний інсульт: етіологія, патогенез, клінічні особливості, лікування. Симптоми ураження передньої, середньої, задньої мозкових артерій. Синдроми оклюзії і стенозу магістральних судин мозку. Загальномозкові та осередкові синдроми. Сучасні методи недиференційованої і диференційованої терапії гострих порушень мозкового кровообігу. Період «терапевтичного вікна». Реабілітація та експертиза працездатних хворих. Геморагічний інсульт: етіологія, патогенез, клінічні особливості, лікування. Диференціальний діагноз різних типів гострого порушення мозкового кровообігу.

Тема 11. Судинні захворювання спинного мозку. Ішемічний та геморагічний інсульти в артеріальних басейнах спинного мозку. Особливості клінічної картини, діагностики та лікування.

Тема 12. Неврологічні аспекти черепно-мозкової травми. Перинатальні ураження ЦНС, дитячий церебральний параліч.

Сучасні аспекти класифікації черепно-мозкової травми. Струс головного мозку. Диференціальна діагностика забою і стиснення головного мозку. Внутрішньочерепний крововилив. Ускладнення черепно-мозкової травми. Хронічні оболонкові гематоми (епі- і субдуральні). Невідкладна допомога при черепно-мозковій травмі. Дитячий церебральний параліч, фактори розвитку хвороби, клінічні різновиди, особливості лікування.

Тема 13. Травматичні ураження спинного мозку.

Класифікація травм спинного мозку. Клінічні особливості та методи лікування.

Тема 14. Інфекційні хвороби ЦНС.

Менінгіти. Класифікація менінгітів: первинні і вторинні, гнійні і серозні. Енцефаліти. Класифікація. Первинні та вторинні енцефаліти. Клініка, перебіг, форми захворювання, діагностика. НейроСНІД. Етіологія, патогенез, ключові клінічні прояви.

Тема 15. Демієлінізуючі захворювання нервової системи. Пухлини головного та спинного мозку.

Сучасна теорія патогенезу (аутоімунне захворювання, генетична схильність). Патоморфологія (числені вогнища демієлінізації у головному та спинному мозку). Ранні симптоми. Основні клінічні форми. Диференціальна діагностика. Лікування (у період загострення – обмінний плазмаферез, пульс-терапія кортикостероїдами, цитостатики, десенсибілізуюча терапія, антигістамінні препарати, антиоксиданти; у період ремісії – інтерферони – препарати, які покращують трофіку нервової системи, судинні препарати). Класифікація (топічна і патоморфологічна). Клініка: загальномоозкові, вогнищеві і дислокаційні синдроми.

Диференціальна діагностика пухлин головного і спинного мозку.

Екстра - і інтрамедулярні пухлини. Лікування, методи реабілітації.

Рекомендована література

Основна

1. Неврологія: нац. підручник / І.А. Григорова, Л.І.Соколова, Р.Д.Герасимчук та ін.; за ред. І.А. Григорової, Л.І.Соколової. Львів: ВСВ «Медицина, 2014. 640 с.
2. Шкробот С.І., Салій З.В., Бударна О.Ю., Сохор Н.Р., Салій М.І. Топічна діагностика патології нервової системи. Алгоритм діагностичного пошуку. Навчальний посібник. Тернопіль: ТДМУ, 2018. 156 с.
3. Неврологія / С.М. Віничук, Т.І. Ілляш, О.А. Мяловицька та ін. За ред. С.М. Вінничука. Київ:Здоров'я, 2010. 680 с.
4. Нервові хвороби, під ред.. С.М. Віничука, Є.Г. Дубенка. Київ: Здоров'я. 2001. 696 с.
5. Уніфікований клінічний протокол медичної допомоги: ішемічний інсульт (екстрена, первинна, вторинна (спеціалізована) медична допомога, медична реабілітація)
https://dec.gov.ua/wpcontent/uploads/images/dodatki/2012_602/2012_602dod4_ukpmd.pdf
6. Невропатологія: підручник / В.М. Шевага, А.В. Паєнок, Б.В. Задорожна. – 2-е вид.; перероб. і доп. Київ: Медицина, 2009. 656 с.
7. Первинна медична допомога. Том 2. Поліпрофільні питання в загальній лікарській практиці. Розділ 13 «Неврологія»: навч. посіб. /за ред. проф. Л.М. Бабінець. Львів: "Магнолія", 2019. С.256-297.

8. Мельников В.С., Соколова Л.І., Довбонос Т.А., Ілляш Т.І., Черенько Т.М. Методи обстеження неврологічного хворого. Медицина, 2020. 144 с.
9. Соколова Л.І. Методи обстеження неврологічного хворого: навчальний посібник / Л.І. Соколова, Т.М. Черенько, Т.І. Ілляш та ін. 2-е видання. Видавництво ВСВ Медицина. 2020. 144 с.

Допоміжна

1. Віничук С.М., Прокопів М.М. Гострий ішемічний інсульт. Київ: Наукова думка. 2006. 286 с.
2. Павелків, Р.В. & Харченко, Є.М. (2020). Геронтопсихологія: медико-біологічні та соціально-психологічні аспекти старіння. Монографія. Київ: ТОВ „Центр учбової літератури”. 474 с.
3. Сімейна медицина. розділ «Неврологія»: навч. посіб. /за ред. В.Б. Гощинського, Л.М. Бабінець, Є.М. Стародуба. – Тернопіль: ТДМУ "Укрмедкнига", 2014. – 1154 с.
4. Macdonald R. L. Subarachnoid hemorrhage //Handbook of Neuroemergency Clinical Trials. – Academic Press, 2018. – С. 23-45.
5. Tabachnikov S., Mishyiev V., Kharchenko Ye., Osukhovskaya O., Grinevich E., Vasylyeva G., Chepurna A., Salden V. (2020). Psychotherapeutic and psychoprophylactic help to somatic patients who use psychoactive substances in the family medicine practice. *Психіатрія, психотерапія і клінічна психологія, Т. 11, №1*. С. 199–205. DOI: 10.34883/PI.2020.11.1.019 SCOPUS
6. Tabachnikov S., Mishyiev V., Drevitskaya O., Kharchenko Ye., Osukhovskaya E., Mykhalchuk N., Salden V., Aymedov C. (2021). Characteristics of Clinical Symptoms in Psychotic Disorders of Combatants. *Психіатрія, психотерапія і клінічна психологія, Т. 12, №2*. С. 220–230. DOI: 10.34883/PI.2021.12.2.003 SCOPUS Q2
7. Mykhalchuk Nataliia, Kharchenko Yevhen, Ivashkevych Eduard, Ivashkevych Ernest & Nabochuk Alexander (2023). Types of military stress of combatants in the situation of war in Ukraine. *Actual problems of education and science in the conditions of war: collective monograph / Compiled by V. Shpak; Chairman of the Editorial Board S. Tabachnikov. Sherman Oaks California: GS Publishing Services, 2023. 236 p. Pp.104–121.*
8. Kharchenko, Ye. & Komarnitska, L. (2021). Theoretical foundations of psychological and physical rehabilitation of patients with ischemic stroke. *Збірник наукових праць "Проблеми сучасної психології"*, 52, 275–298. <https://doi.org/10.32626/2227-6246.2021-52.275-298>
9. Kharchenko, Yevhen & Komarnitska, Liudmyla (2022). Psychological principles of the formation of general compensatory reactions of the patient with ischemic stroke in a case of physical rehabilitation. *Збірник наукових праць "Проблеми сучасної психології"*, 55, 111–130. <https://doi.org/10.32626/2227-6246.2022-55.111-130>

10. Kharchenko, Yevhen & Zavadzka, Iryna (2022). The Causes of Logoneurosis in Childhood. *Збірник наукових праць "Проблеми сучасної психології"*, 56, 150–170. <https://doi.org/10.32626/2227-6246.2022-56.150-170>

11. Kharchenko, Yevhen & Komarnitska, Liudmyla (2023). Psychological peculiarities of examination of children with a diagnosis of “logoneurosis”, complicated with disorders of sensory sphere and disorders of perceptions. *Збірник наукових праць "Проблеми сучасної психології"*, 59, 51–72. <https://doi.org/10.32626/2227-6246.2023-59.51-72>

12. Mykhalchuk, Nataliia, Kharchenko, Yevhen, Ivashkevych, Eduard, Ivashkevych, Ernest & Khupavtseva, Nataliia (2023). The ways of organizing of logoneurosis treatment: the aspect of physical rehabilitation. *Науковий журнал «Health & Education»*. Вип. 1. Рівне: Комунальний заклад вищої освіти «Рівненська медична академія» Рівненської обласної ради. «Видавничий дім «Гельветика». С. 34–41. DOI <https://doi.org/10.32782/health-2023.1.7>

13. Mykhalchuk, Nataliia, Kharchenko, Yevhen, Ivashkevych, Eduard, Ivashkevych, Ernest & Khupavtseva, Nataliia (2023). Methods physical rehabilitation of patients with ischemic stroke. *Науковий журнал «Health & Education»*. Вип. 2. Рівне: Комунальний заклад вищої освіти «Рівненська медична академія» Рівненської обласної ради. «Видавничий дім «Гельветика». С. 65–74. DOI <https://doi.org/10.32782/health-2023.2.11>.

Електронні ресурси

1. <https://medgarant.net.ua/wp-content/uploads/pdf/rehabilitation.pdf>
2. <http://repository.ldufk.edu.ua/bitstream/34606048/10468/1/%D0%92%D0%BE%D1%80%D0%BE%D0%BD%D1%96%D0%BD%20%D0%94.%20%D0%9C.%20%D0%A4%D1%96%D0%B7%D0%B8%D1%87%D0%BD%D0%B0%20%D1%80%D0%B5%D0%B0%D0%B1%D1%96%D0%BB%D1%96%D1%82%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%8F%20%D0%BF%D1%80%D0%B8%20%D0%B7%D0%B0%D1%85%D0%B2%D0%BE%D1%80%D1%8E%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F%D1%85%20%D0%BD%D0%B5%D1%80%D0%B2%D0%BE%D0%B2%D0%BE%D1%97%20%D1%81%D0%B8%D1%81%D1%82%D0%B5%D0%BC%D0%B8.pdf>
3. http://journals.uran.ua/frir_journal/article/view/102343
4. <https://www.youtube.com/watch?v=SKdG1WYIYjY>
5. <https://www.youtube.com/watch?v=eUc5lPE2upg>
6. Інсульт геморагічний [електронний ресурс]. <https://www.pharmencyclopedia.com.ua/article/3343/insult-gemoragichnij>

Система оцінювання

Рівень знань здобувачів вищої освіти оцінюється згідно з Положенням про оцінювання знань і умінь здобувачів вищої освіти РДГУ (https://rshu.edu.ua/files/univer/pol_ocinuvana_znan_umin_zvo_rshu_2018_zamin.pdf). Підсумкова (загальна) оцінка з навчальної дисципліни є сумою рейтингових оцінок (балів), одержаних за окремі оцінювальні форми

навчальної діяльності: поточне та підсумкове оцінювання рівня засвоєння теоретичного матеріалу під час аудиторних занять та самостійної роботи; оцінка (бали) за виконання практичних завдань; оцінка (бали) за практичну діяльність; оцінка (бали) за участь у наукових конференціях, олімпіадах, підготовку наукових публікацій тощо.

Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти при вивченні дисципліни

Оцінювання знань														Екзаме н	Разо м	
Змістовний модуль 1									Змістовний модуль 2						40	100
Т 1	Т 2	Т 3	Т 4	Т 5	Т 6	Т 7	Т 8	Т 9	Т1 0	Т1 1	Т1 2	Т1 3	Т1 4	Т1 5		
2	2	4	4	4	4	4	4	4	2	2	4	4	4	4		
Модульний контроль - 4									Модульний контроль - 4							

Оцінювання за видами діяльності

№ з.п.	Вид навчальної діяльності	Оціночні бали	Кількість балів
	Змістовий модуль 1		
T1	Виконання завдань самостійної роботи	2	2
T2	Виконання завдань самостійної роботи	2	2
T3	Виконання завдань лабораторних занять Виконання завдань самостійної роботи	3 1	4
T4	Виконання завдань лабораторних занять Виконання завдань самостійної роботи	3 1	4
T5	Виконання завдань лабораторних занять Виконання завдань самостійної роботи	3 1	4
T6	Виконання завдань лабораторних занять Виконання завдань самостійної роботи	3 1	4
T7	Виконання завдань лабораторних занять Виконання завдань самостійної роботи	3 1	4
T8	Виконання завдань лабораторних занять Виконання завдань самостійної роботи	3 1	4
T9	Виконання завдань лабораторних занять Виконання завдань самостійної роботи	3 1	4
	Модульний контроль	4	4
	Змістовий модуль 2		
T10	Виконання завдань лабораторних занять Виконання завдань самостійної роботи	1 1	2
T11	Виконання завдань лабораторних занять Виконання завдань самостійної роботи	1 1	2
T12	Виконання завдань лабораторних занять Виконання завдань самостійної роботи	3 1	4
T13	Виконання завдань лабораторних занять Виконання завдань самостійної роботи	3 1	4
T14	Виконання завдань лабораторних занять	3	4

	Виконання завдань самостійної роботи	1	
Т15	Виконання завдань лабораторних занять	3	4
	Виконання завдань самостійної роботи	1	
	Модульний контроль	4	4
	Екзамен	40	40
Разом		100	

Політика оцінювання

Політика щодо дедлайнів і перескладання. Завдання здобувачі вищої освіти мають виконувати і здавати відповідно до графіка освітнього процесу. Перескладання модулів заліків, екзаменів відбувається у терміни ліквідації академічних заборгованостей, визначених кафедрами і деканатами.

Політика щодо академічної доброчесності

Здобувач вищої освіти під час виконання самостійної або індивідуальної роботи повинен дотримуватись політики доброчесності. У разі наявності плагіату в будь-яких видах робіт здобувача вищої освіти він отримує незадовільну оцінку і повинен повторно виконати завдання, які передбачені у силабусі.

Силабус розроблено на основі робочої програми навчальної дисципліни «Неврологія» (протокол від “24” червня 2025 року № 7).